

EEN GREEP UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GLASINDUSTRIE IN ONS LAND

Deel 2

J. de Pater

De oprichtingsakte van 'De Schie' dateert uit 23 juli 1897. Het beginkapitaal bedroeg f 75.000,-- , verdeeld in vijftien aandelen van f 5.000,-- . Directeur was Christiaan Anthonie van Deventer, commissarissen H.M. de Kuyper, P. Loopuyt en S.A. Maas. Geen onbekende namen in Schiedam!

In 1899 werd de fabriek uitgebreid met een tweede hut, bekend als 'tweede fabriek' of 'De Oranjeboom', een naam die verband houdt met de plaatsing van een *oranjeboompje* op de gereedgekomen koepel van de oven. Kort na de ingebruikneming van de tweede oven ontstond er een slapte in het bedrijf waardoor men genoodzaakt werd om de andere week te gaan werken.

In 1900 overleed directeur C.A. van Deventer. Hij werd opgevolgd door zijn zoon, A.M.F. van Deventer, 'mijnheer Antoon' genoemd op Buitenhavenweg 146. De aandeelhouders en commissarissen stelden vertrouwen in de 'jonge heer', die voordien de administratie voerde in het bedrijf van zijn vader.

In 1902 volgde de bouw van een derde fabriek, bekend als 'De Palmboom', een naam, op dezelfde wijze ontstaan als die van de tweede fabriek. Hoewel de vierkante kelderflessen het hoofdprodukt vormden, gingen langzamerhand ronde flessen een woordje mee te spreken. Men begon met de export van ronde flessen naar Engeland.

Op terrein van 'De Schie' kwam in 1909 de vierde fabriek tot stand; deze was weer groter dan de drie vorige. De vierde fabriek werd 'Balletent' genoemd. Deze naam, niet minder dan een scheldnaam, heeft vermoedelijk te maken met het vele slechte glas dat tijdens één der eerste vuren na de bouw werd gesmolten. Het was gewoonte dat de glasblazer ten bewijze dat het glas moeilijk te bewerken was, aan zijn blaaspijp een soort ballon of bal blies. Waar dit aanvankelijk als gevolg van de ongunstige toestand van het glas veel voorkwam, zou de fabriek de naam 'Balletent', verbasterd tot 'Balletin' ontvangen hebben.

Kon 'De Schie' door deze vier hutten reeds op een omvang van betekenis bogen, in 1913 werd de produktie nog belangrijk uitgebreid door de bouw van een zogenaamde machinale fabriek, waar een grote Siemens-wanoven werd geïnstalleerd voor de voeding van twee Owen's flessenmachines. De fabriek werd op oudjaar 1913 in werking gesteld.

In die tijd vormde 'De Schie' met 'Van Deventer' Glasfabriek Schiedam-Delft en de Vereenigde Glasfabrieken Leerdam-Vlaardingen, de belangrijkste glasproducenten in Nederland.

Inmiddels waren verschillende distillateurs overgegaan tot de integratie van de produktie van verpakkingsglas om in de eigen behoefte aan flessen te voorzien. Zo werden in Schiedam flessenfabrieken gebouwd door N.V. distilleerderij voorheen J.J. Melchers, richtte distilleerderij H. Jansen glasfabriek 'UTO' op, een combinatie van distillateurs glasfabriek 'De Bataaf' terwijl ook de firma Hasekamp & Co een glasfabriek oprichtte.

Directeur Van Deventer overleed in juni 1920. Per 1 januari 1921 werd hij in die functie opgevolgd door H.A.P. Pijnacker. Dit gebeurde in een periode van ontredde ring. Wel waren de oorlogsjaren achter de rug, doch de korte periode van hoogconjunctuur in 1919 en 1920 was juist overgegaan in een periode van malaise waarvan wel te voorzien was dat deze lang en ingrijpend zou zijn. De fles zou weer worden wat zij altijd was geweest, een emballage-artikel waarvoor liefst zo weinig mogelijk werd betaald, ondanks de gecompliceerde vervaardiging.

De moeilijke omstandigheden bevorderden onder meer een aantal fusies. Op 1 januari 1923 fuseerde 'De Schie' met de in 1899 opgerichte N.V. Vereenigde Glasfabrieken Leerdam-Vlaardingen, waarbij 'De Schie' in liquidatie trad. De aldus ge-

combineerde vennootschappen werden voortgezet onder naam N.V. Vereenigde Glasfabrieken (United Glassworks), gevestigd te Schiedam. Tot directeur werden benoemd T. de Meester, directeur van de N.V. Vereenigde Glasfabrieken Leerdam-Vlaardingen en H.A.P. Pijnacker van 'De Schie'.

De laatste vijftig jaar

Als in mei 1940 de oorlog ook Nederland in zijn maalstroom betreft is er in de Nederlandse glasindustrie, onder andere door de concentratie van verschillende fabrieken, een burcht gevormd. Gedurende de oorlogsjaren werden op alle produktieplaatsen de machines onder handen genomen, alles wat maar enigszins mogelijk was werd gedaan om de vijand te weren. Directeur H.A.P. Pijnacker woonde van 1943 tot 1945 op het kantoor te Schiedam om dag en nacht beschikbaar te blijven.

Aller ogen waren gericht op de toekomst. Reeds in mei 1944 werd aan de burgemeester van Schiedam gevraagd om te zijner tijd in de gelegenheid te worden gesteld om onderhandelingen te beginnen over de aankoop van een groot stuk grond ten oosten van het fabrieksterrein. Op 9 maart 1950 werd de eerste van de vierhonderdnegeentwintig palen geslagen voor de bouw van een geheel nieuwe fabriek in Schiedam. Maar in juni 1950 begon de oorlog in Korea. Deze had over de gehele wereld een enorme vraag naar goederen ten gevolge. In het bijzonder in de ijzervoorziening ontstonden grote moeilijkheden. Maar om kort te gaan, V.G. mag dan tijdens de bouw van de fabriek de wind niet hebben mee gehad, de letters V.G. betekenden toen en vandaag nog: Vooruit Gaan. Op 11 januari 1952 werd dan ook de eerste oven met vier grote Roirant-machines in bedrijf gesteld.

Op 25 november 1958 leed de vennootschap een gevoelig verlies door het overlijden van haar president-directeur de heer H.A.P. Pijnacker die gedurende meer dan zevenendertig jaar de belangen van V.G. diende.

In de loop van 1959 werd de N.V. Kristalunie Maastricht te Maastricht in het concern opgenomen. Ook hier is het 'Leitmotiv' geweest: eendracht maakt macht. De samenwerking maakte het mogelijk op de juiste wijze de produktie effectief te verdelen. En dit alles met het grote doel: de bestaanszekerheid van de Nederlandse glasindustrie met haar grote aantal werknemers te verzekeren.

In 1960 werd in Schiedam begonnen met de bouw van nog een nieuwe fabriek. (de 7e).

Met deze nieuwe fabriek werd beoogd het produktieproces verder te mechaniseren en minder loonintensief te maken. Daarnaast was het streven gericht op verbetering van de kwaliteit van het produkt en de versteviging van de positie van V.G. op de binnenlandse- en buitenlandse markt.

Eind 1962 was de nieuwe fabriek gereed; met de inbedrijfstelling konden enkele verouderde fabrieken buiten bedrijf worden gesteld.

De produktie van verpakkingsglas te Delft werd in maart 1963 ondergebracht in Schiedam waar de capaciteit van de nieuwe ovens voldoende ruimte bood.

Na enkele mutaties in de leiding, onder andere door het overlijden van de inmiddels tot directeur aangestelde mr. D.J. Koeleman werd in oktober 1965 drs. G.M.J. Heule tot algemeen directeur van de Vennootschap benoemd. De directie bestond toen tijdelijk uit ir. M. Greutert en drs. G.M.J. Heule. Op 31 december 1966 werd aan ir. Greu-

tert als mede-directeur ontslag verleend waardoor de leiding van de V.G. geheel kwam te berusten bij drs. Heule.

Medio 1964 werd een zeer belangrijke overeenkomst tot samenwerking aangegaan met de vooraanstaande Franse glasindustrie Souchon-Neuvesel te Lyon. V.G. heeft zich hierbij onder meer verzekerd van de technische bijstand van deze onderneming en van de grootste Amerikaanse onderneming op het gebied van verpakkingsglas: Owens-Illinois te Toledo. Zo'n know-how-overeenkomst is van groot belang voor het opzetten van produktielijnen en niet minder voor de training van het personeel. Na 1964 werd de samenwerking daarom steeds intensiever.

Grondstoffenopslag

Voor een hoge kwaliteit van het glas, dat aan diverse bewerkingen wordt blootgesteld (men denke aan het steriliseren en het onder druk brengen met koolzuurhoudende frisdranken) is het noodzakelijk dat de grondstoffen voor het glas van constante samenstelling zijn. Hierbij speelt vooral de vochtigheidsgraad van het zand een grote rol.

Welnu, dat zand lag vroeger open opgeslagen en stond bloot aan elke regenbui.

In 1964/65 werden dan ook in Schiedam acht enorme silo's gebouwd voor de opslag van grondstoffen, zes met een inhoud van 3500 ton elk en twee van 2800 ton. Een moderne kraan met grijper lost de schepen en via een ongeveer honderd meter lange transportbaan verdwijnen de grondstoffen via een ingenieuze verdeelmachine in de diverse bunkers.

De aanvoer en het interne transport van soda geschiedt op een geheel andere wijze. Per trein en met auto's worden stalen containers aangevoerd die langs pneumatische weg worden gelost. Onder hoge druk wordt de soda uit de containers via buizen naar de twee sodabunkers geblazen. De bunkers hebben een inhoud van honderdtwintig ton elk. Van de bunkers wordt de soda ook weer langs pneumatische weg naar het menggebouw gevoerd. En wat gebeurt er nu met al die grondstoffen? Daarvan worden geheel automatisch en zeer nauwkeurig, bepaalde porties afgewogen en in de mengtrommels gedeponereerd. Na zorgvuldig mengen vindt via een buckettrein en transportbaan het transport naar de ovens plaats. De veertig jaar oude transportbaan die in het verleden goede dienst bewees, werd in 1966 afgebroken.

De oude opslagplaats van grondstoffen, die veel ruimte in beslag nam, en de transportinstallatie maakten plaats voor nieuwe opslagruimte voor gereed produkt.

Glasvormcentrum

In 1968 werd door Prins Bernhard het Glasvormcentrum in Leerdam geopend. Dit centrum is uniek in Europa. Hier zijn alle activiteiten met betrekking tot modelontwerp, vormconstructie, ambachtelijke vaardigheid, produktietechnologie en marktontwikkeling zowel voor verpakkings- en huishoudglas als voor kristal, in creatief teamwerk gebundeld. Het centrum is van groot belang voor de verdere marktontwikkeling zowel voor verpakkings- en huishoudglas als voor kristal, in creatief teamwerk gebundeld. Het centrum is van groot belang voor de verdere ontwikkeling van het glas als gebruiks- en verbruiksartikel. De mogelijkheid om steeds weer nieuwe vormen te creëren, waartoe het glas zich meer dan elk ander materiaal leent, geeft het gunstige groei- en expansiemogelijkheden in de markt van heden en morgen.

Recycling

Reeds voor het uitbreken van de eerste oliecrisis in 1973 begon men zich bij V.G. op het milieuvraagstuk te bezinnen. Proefnemingen moesten uitwijzen of men binnen het traditionele productieproces in staat zou zijn op grote schaal gebruikt glas tot nieuw glas te verwerken. In de volgende jaren is duidelijk gebleken dat men in die opzet uitstekend is geslaagd en wel zodanig dat er aanzienlijk op grondstoffen (zand, kalk en soda) en energie kan worden bespaard. Voor elke duizend kilo glas heeft men twaalfhonderd kilo grondstoffen nodig. Er is dus sprake van tweehonderd kilo smeltverlies. Voor duizend kilo glas slechts duizend kilo scherven, dus geen smeltverlies! Simpel gezegd: er gaat minder de glasoven in er komt minder de schoorsteen uit.

De glasbak deed z'n intrede. Aan het begin van de jaren zeventig werden bij wijze van proef driehonderd glasbakken in de omgeving van Rotterdam geplaatst. Het aantal glasbakken is in 1993 ongeveer achttienduizend!

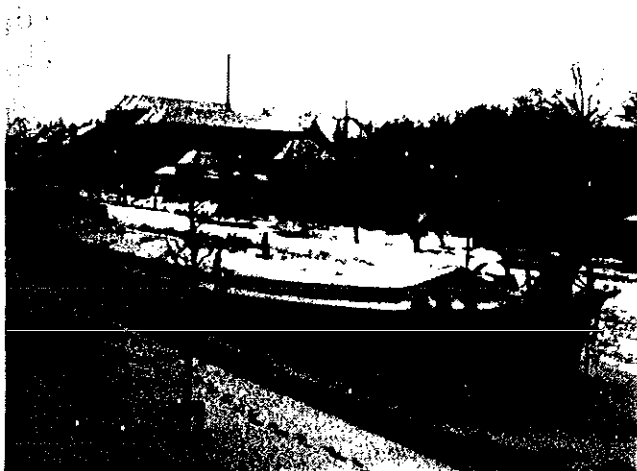
In 1992 is begonnen met het op kleur gesorteerd inzamelen. Hiertoe werden verschillende uitvoeringen van de bekende glasbakken ingezet.

Kunststoffen

De N.V. Veglaplast, dit is de afdeling Kunststoffen van V.G., beschikt sinds 1972 over een imposant nieuw fabrieksgebouw in Etten-Leur, de snel groeiende industriekern van West-Brabant. Aan de hygiëne wordt ook in deze fabriek veel aandacht besteed. Immers de verpakkingen zijn voornamelijk bestemd voor levensmiddelen. Een schone, stofvrije fabrieksruimte is dus een eerste vereiste. Er zijn luchtfilterinstallaties aangebracht die gezuiverde lucht het gebouw binnenbrengen. Verder geldt een rookverbod. De invoer van de grondstoffen in de machines is ook daar geautomatiseerd.

Nieuwe fabrieken

Ook in Leerdam en Maastricht zijn nieuwe fabrieken gebouwd, terwijl fabrieken in Delft en Nieuw-Buinen zijn gesloten; de productie is ondergebracht in Schiedam en Leerdam. Personeel: In 1982: 1931; in 1992: 2019 mensen.

De Buitenhavenweg winter 1941-1942.